

Dr. Zoran Arnež
vodja zobozdravstvene službe
ZD Ljubljana

Naloge zobozdravstvene preventive

Spričo naraščajočega števila prizadetih, ki jih ogrožajo zobna gniloba in obolenja obzobnih tkiv ter vse posledice zamujenega zdravljenja, je nujno potrebno začeti tam, kjer teh težav še ni in kjer bolezen šele nastaja. Začeti je treba s prizadevanjem, da se ohrani zdravje materi, ki naj rodi zdravega otroka. Tega otroka naj mati z našim skupnim prizadevanjem, s sodelavci v zdravstvenem in zobozdravstvenem varstvu ohrani zdravega.

Takšna pravočasna preprečitev nastanka ali pa vsaj zaježitev že nastalih zobnih okvar in obzobnih tkiv pa je možna le z načrtnim, zavestnim in doslednim izvajanjem vseh tistih ukrepov, s katerimi naj si pomaga posameznik kakor tudi celota, da bo vseh posledic in težav zaradi zobne gnilobe in parodontoze čim manj.

Zdravstvena služba v tem smislu načrtno zajema vse ogrožene skupine prebivalstva. Zato skuša bodoči rod zavarovati že ob prvih trenutkih življenja, kajti zdrava mati naj rodi zdravega otroka.

Dispanzer za žene daje bodoči materi že prve napotke za pravilno prehrano, ki je osnovni vir tudi za zarodke zob, za pravilno rast in razvoj zobnih tkiv porajajočega se bitja v njenem telesu. Ta dispanzer daje materi tudi fluorkalcijeve tablete, ki koristijo zdravju njenih zob in povečujejo odpornost otrokovih zob. Ob pregledih napotijo nosečnico tudi v zobno ambulanto za nosečnice, saj je sanacija zob in ustna higiena v dobi nosečnosti še posebno pomembna.

V dispanzerju za otroke mati in otrok redno obiskujeta pediatra. Tu dobivata tudi napotke za otrokovo prehrano, zlasti pa za dojenje, ki je v tej dobi nepogrešljivo ne samo zaradi prehrane, temveč tudi za pravilen razvoj otrokovih zob in čeljusti. Zato dobivajo matere v dispanzerju ustrezno vzgojno gradivo z brošurami, slikanicami ipd. Tako so matere opozorjene, da morajo že v predšolski dobi, že ob izraščanju prvih otrokovih — mlečnih zob bedeti nad njihovim zdravjem, in to z dajanjem fluorkalcijevih tablet in z rednim čiščenjem zob. Toda že v tej predšolski dobi mora otrok obiskati tudi svojega novega prijatelja, ki naj ga spremlja skozi vse življenje — zobozdravnika. Zato v drugem — najkasneje v tretjem letu otrokove starosti dispanzer za otroke napoti predšolskega otroka v zobno ordinacijo.

Če se nekatere matere ne javljajo z otroki v področnem dispanzerju za otroke, jih obiščejo patronažne sestre na domu, jim dajejo napotke in jih usmerjajo v zdravstveno mrežo.

V zobni ambulanti za predšolske otroke se ustvarjajo prva poznanstva, prvi stiki otroka z zobozdravnikom, katerega naloga je, da sproti popravi sleherno okvaro na mlečnih zobeh. Saj je sanacija mlečnih zob pogoj za zdravo

rast in razvoj stalnih zob in otrokove čeljusti. Sočasno dobiva otrok navodila za pravilno ustno higieno in čiščenje zob. Starši so opozorjeni na otrokove razvade, ki ogrožajo razvoj in ustvarjajo nepravilnosti v legi in izražanju zob, nepravilnosti v izoblikovanju čeljusti, tj. vse tako imenovane ortodontske nepravilnosti ali anomalije. Seveda je ponovno poudarjen pomen rednega jemanja fluorkalcijevih tablet, še zlasti pa pravilna sestava hrane, ki naj bo v teh letih rasti in razvoja vedno takšna, da ji ne manjka sadja, zelenjave, mleka, mlečnih izdelkov, jajc, mesa itd., skratka mineralnih soli in vitaminov.

Cilj teh prizadevanj vzornih staršev in zobozdravstvene službe je, da bi predšolski otroci ohranili mlečne zobe čim dlje, vsaj do menjave zob s stalnimi, tj. do vpisa v osemletko.

Zobna ambulanta za šolarje. Zobozdravstvena služba si prizadeva, da bi vsaka šola ali okoliš, ki ima nad 1000 šoloobveznih otrok, imel svojo šolsko zobno ambulanto s svojim zobozdravnikom. Ta je namreč tisti, kateremu je zapupana velika skrb. Njegova naloga je bedeti nad pravilnim razvojem zobovja otrok vsa leta šolanja. Kajti ko otroci zapišejo osemletko, imajo stalne zobe. Ni vseeno, kakšno je stanje teh zob. Prav od tega obdobja je odvisno, kakšne zobe bo imela generacija teh otrok skozi vse življenje. Prav zato je ena najvažnejših nalog zobozdravstvene službe našega časa v organizirani mreži šolskih zobnih ambulant, da bo zmožna zajeti vse šolarje v Sloveniji in tako imeti na skrbi, da ne dobivamo generacije otrok invalidov, in to zaradi vseh zamud v otroškem zobozdravstvu.

Že od prvega razreda dalje otroka — šolarja redno, sistematično pregledujemo v rednih časovnih obdobjih, sproti kontroliramo razvoj čeljusti in zob, menjavo mlečnih s stalnimi, njegovo ustno higieno, razvade in ortodontske anomalije, katerih prve pojave skušamo odpravljati sproti. Tu bistveno pomagajo pedagogi, razredniki, ki v sodelovanju z zobozdravnikom sproti zapišejo vse okvare in nepravilnosti pri zobeh svojih učencev v razredu, informirajo o njih starše na roditeljskih sestankih, napotijo ogrožene otroke v zobno ordinacijo ali pa to naročilo posredujejo njegovim staršem. Tudi v razredu samem se otroci sami med seboj spodbujajo, saj je poleg splošne higiene telesa potrebna tudi higiena ust, pri čemer so zlasti prizadevni podmladkarji RK. Seveda je naloga šolskega zobozdravnika tudi v tem, da vpliva na pravilno sestavo malic in da opozarja šolska vodstva na razdeljevanje fluorkalcijevih tablet v nižjih razredih osemletk. Na roditeljskih sestankih je tudi šolski zobozdravnik tisti, ki s svojega področja obvešča starše o zobozdravstvenem stanju njihovih otrok. Pri tem mu služijo podatki, ki so rezultat sistematičnih pregledov vseh razredov in posameznikov.

Hkrati je prav, da vsaj v nižjih razredih osemletk obiše zobozdravnik tudi razred in uro ali dve na mesec posveti kramljanju z otroci o vseh načinih, s katerimi si sami lahko varujejo zobe. Taka predavanja v poljubni — prijateljski obliki povečujejo kontakt z ordinacijo in obenem — kar je bistveno — preprečujejo tudi pojav strahu pred zobozdravnikom. Prav ta strah je tisti, ki je zaradi nepoučenosti, zaradi napačnih vzgojnih prijemov že marsikoga odvrnil od pravočasnega obiska. Seveda je treba poudariti, da je ta strah še toliko manjši oziroma ga ni pri tistih otrocih, ki so že v predšolski dobi naleleti na lep sprejem in pravilno tolmačenje. Tudi obiski v vrtcih so naloga zobozdravnika, saj so to otroci, ki bodo prišli v šolo, v šolsko zobno ambulanto, pa je prav, da jih zobozdravnih obiše že v predšolski dobi, da se z njim seznanijo in se ga navadijo.

Tako dejansko vidimo, da ni edina naloga zobozdravstvenega delavca zgolj delo v ordinaciji. Nasprotno — enako pomembno je njegovo prizadevanje v zobozdravstvenem prosvetljevanju neposrednega okolja in zaupanih mu otrok.

Zobozdravstveni delavec ne sme čakati, kdaj mu bo mati pripeljala otroka, če ga sploh bo. Bedeti mora nad generacijo, nad letniki predšolskih in šolskih otrok. Če se ne javijo sami, jih poziva po patronažnih sestrah, šolskih vodstvih in pedagogih ali neposredno po pošti.

Njegova predavanja niso omejena samo na šole in vrtce. Vključiti se mora med redne predavatelje delavske univerze, med organizatorje predavanj prek RK, med sodelavce raznih zdravstvenih razstav in zlasti še med organizatorje zdravstvene službe, ki znajo tudi prebivalstvu, občanom, njihovim predstavnikom v občinski skupščini povedati in jih nenehno opozarjati na nujnost skupnih akcij in prizadevanj. Le-ta so namreč pogoj za uspešno zaježitev tako množičnega obolenja, kot je zobna gniloba z vsemi svojimi posledicami.

Šolske zobne ambulante ne smejo biti omejene samo na osemletke. Tudi gimnazijci in vajenci so še vedno ogroženi, še vedno je njihovo zobovje v razvoju in prav zato obsega zobozdravstveno varstvo otrok in mladine biološke skupine teh generacij vse do 19. leta njihove starosti.

Zobozdravstvena preventiva ni omejena samo na mladino do 19. leta. Zdravi zobje so pogoj za zdravje vsega telesa. Zato je zobozdravstvena služba dolžna bedeti tudi nad zdravjem zob pri odraslih, sproti preprečevati nastajanje okvar in tudi obolenj, ki so posledica takih okvar. Uspešnost preventivnih prizadevanj zobozdravstvene službe se kaže v manjšem številu revmatičnih obolenj, srca, ledvic in drugih organov, v zgodnjem odkrivanju novotvorb, slabokrvnosti in drugih organskih obolenj, ki se kažejo v ustih. Tako je preventivna zobozdravstvena služba izrazito sestavni del preventivne dejavnosti celotne zdravstvene službe.

OBVLADOVANJE NALEZLJIVIH BOLEZNI

Po zbiranju individualnih prijav o bolnikih z akutnimi infekcijskimi boleznimi je Zavod SRS za zdravstveno varstvo — enota za epidemiologijo izdelal tudi letni zbirnik, ki prikazuje nalezljive bolezni po geografski razporeditvi, po starosti bolnikov in letnem času.

Iz letnega sumarija lahko ugotovimo, da je bilo v letu 1969 prijavljenih skoraj enako število bolnikov kakor leta 1968 — razlike pa so glede obolevnosti za posameznimi nalezljivimi boleznimi. Najopaznejši je številčni padec bolnikov z epidemičnim hepatitisom — približno za 60% — zato so pa številčno narasle prijave enterokolitisa in alimentarnih toksikoinfekcij. Lahko rečemo, da je pozornost, ki se v republici posveča diaroičnim boleznim, upravičena. Stalno se sicer niža število primerov trebušnega tifusa, zato pa druge salmoneloze pridobivajo pomembnejše mesto.

Obolevnost za ošpicami se že tretje leto drži na grebenu vala — čeprav je bilo že lani uvedeno obvezno cepljenje. Odsotnost davice in otroške paralize na seznamu prijav, vrh tega pa še nadaljnje upadanje tetanusa in oslovskega kašlja je zdravstvenim delavcem nagrada za napore pri izvajanju programiranih cepljenj.

V preteklem letu je zavod pripravil osnutek za navodila o ukrepih pri pomembnejših nalezljivih boleznih. Tu so mu s strokovnim mnenjem pomagali predstavniki infektologov, pediatrov, šolskih higienikov in zavodovih terencev. Navodila bodo v kratkem na voljo zdravstvenim delavcem. Brez dvoma jim bodo v izdatno oporo pri strokovnem delu.

Iz poročila Zavoda SRS za zdravstveno varstvo
za leto 1969 — N. J.